

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

4/b'liliğe Veda! (Ya Da İsteyene Hem 4/a Hem 4/b!...)

I. GİRİŞ

Kamuoyunda “Torba Kanun” olarak bilinen ve çıkması uzun zaman alan 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” 216 madde ve 18 geçici maddeden oluşmaktadır¹. Kanun “seçim yatırımı” lezzeti veren tam bir “çorba kanun”dur.

İşçi sendikalarının eleştirileri doğrultusunda, evden ve uzaktan çalışma düzenlemesi, ilk işe girişte deneme süresinin ve turizm işletmelerinde denkleştirme süresinin 2 aydan 4 aya çıkarılması gibi düzenlemeler torbadan çıkarılmıştır. Fakat sendikalar tarafından eleştirilmesine rağmen, il özel idaresi ve belediyelerdeki ihtiyaç fazlası işçilerin Karayolları, Milli Eğitim ve Emniyet Müdürlükleri'ne nakline ilişkin düzenleme, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan kaynak aktarımını öngören düzenleme kanunlaşmıştır.

Torbadan beklentisi olan bazı kesimler de hayal kırıklığına uğramışlardır: Sigorta başlan-

gıcından önce doğum yapan anneler borçlanma hakkı bekliyorlardı, vatandaş geçmiş süreler için genel bir borçlanma hakkı bekliyordu, emekli aylığı alabilmek için yaşını doldurmayı bekleyenler hemen emeklilik bekliyordu... Torbadan bunlar çıkmadı. Belki bir dahaki torbaya!...

Peki, Torbadan neler çıktı? Bu yazımızda 5510 sayılı Kanun açısından Torbadan çıkan pek çok değişiklikten sadece birini açıklamaya çalışacağız. Kanımızca torbadan çıkan en çarpıcı düzenlemelerden biri, 4/b'lilikten kaçışa imkân veren 53. madde değişikliğidir. Kaçmak istemeyene ise kanun koyucu ikisini birden veriyor: Hem 4/a, hem 4/b! “Nasıl yani? Hem elma, hem armut olunur mu?” diyorsanız yazıyı okuyunuz.

II. SİGORTALILIK HALLERİNİN ÇAKIŞMASI

1. Teklik İlkesine Veda

Bir kişi aynı zamanda birden fazla zorunlu

Torba Kanun ile teklik ilkesine veda edilmiştir.

kamu sosyal güvenlik programına tabi olamaz. Buna “sosyal güvenlikte teklik ilkesi” denir.

Sigortalıların Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışmaları halinde hangi sigortalılık statüsüne üstünlük tanınacağı 5510 sayılı Kanun’un 53. maddesine düzenlenmiştir.

6111 sayılı Kanun’la değiştirilmeden önce, sigortalılar, 5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmaları halinde öncelikle (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışma yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılırlardı. 6111 sayılı Kanun ile 53. maddede 01.03.2011 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle, 4/c sigortalılığı 4/a ve 4/b sigortalılığından yine üstün tutulmakta ancak, kişinin 4/a ve 4/b sigortalısı olmayı gerektirir bir faaliyetinin varlığı halinde bu kez 4/a sigortalılığı geçerli sayılmaktadır. Bu düzenleme ile, ilk önce başlayan sigortalılığın geçerli olacağı ilkesi terkedilmiş olmaktadır. Ancak değişiklik sadece bundan ibaret değildir. Bir kişi hem 4/a hem de 4/b sigortalısı olarak prim ödeyebilecek, ayda 30 gün ve prime esas kazancın üst sınırı aşılmadan, prim matrahını tavana kadar yükseltebilecektir. Yani Torba Kanun ile teklik ilkesine veda edilmiştir.

01.10.2008 tarihinden önce 4/b kapsamında sigortalı oldukları halde, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden 4/a’ya tabi prim ödemesi olanların sigortalılıkları kesintiye uğrayıncaya kadar devam ettirilmekteydi. Bu tarihten sonra 4/b kapsamında sigortalı sayılanlar, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden, 4/a kapsamında sigortalı bildirilemiyorlardı. Aynı esas 6111 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten sonra da sürecektir. Ancak, diğer hallerde 4/b ve 4/a çakıştığında 4/a statüsü geçerli olacaktır.

Sigortalı 4/a sigortalılığının yanı sıra 4/b’li olmayı da isterse, yazılı talepte bulunarak ve prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırı arasında seçeceği matrah üzerinden talep tarihinden itibaren prim ödeyerek ve ayda 30 günü ve toplamda prim matrahı tavanını geçmeden 4/b’li olabilecektir. Bu şekilde ödenen primler; iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar yönünden, 4/b sigortalılığı statüsünde, kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan diğer yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar yönünden ise 4/a sigortalılığı statüsünde değerlendirilecektir. Bu fıkra hükümlerine göre ödeme talebinde bulunulduğu halde ait olduğu ayı izleyen ayın sonuna kadar ödenmeyen primlerin ödenme hakkı düşecektir.

6111 sayılı Kanun’la 5510 sayılı Kanun’a eklenen geçici 33. madde ile 53. maddenin birinci fıkrasında yapılan bu değişikliklerin 01.03.2011 tarihinden önceki süreler için uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

53. madde değişikliği, SGK Başkanlığı’nca hazırlanan bir “Genelge Taslağı”nda² açıklanmış ve örneklendirilmiştir. Aşağıda bu açıklamalar özetlenmiştir.

2. Sigortalılığı 01.03.2011 Tarihinden Sonra Başlayanların Hizmetlerinin Çakışması

4/b kapsamında sayılanlar, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden dolayı 4/a kapsamında sigortalı bildirilemeyeceklerinden,

Sigortalı 4/a sigortalılığının yanı sıra 4/b’li olmayı da isterse, yazılı talepte bulunarak ve prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırı arasında seçeceği matrah üzerinden talep tarihinden itibaren prim ödeyerek ve ayda 30 günü ve toplamda prim matrahı tavanını geçmeden 4/b’li olabilecektir.

bu durumdaki sigortalılar 01.03.2011 tarihinden önce olduğu gibi, bu tarihten sonra da 4/a sigortalısı olamayacaklardır.

5510 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile 01.03.2011 tarihinden itibaren sigortalıların 4/a ve 4/b sigortalılık statüleri ile 4/c sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle 4/c kapsamında, 4/a ve 4/b sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise 4/a kapsamındaki sigortalılıkları geçerli sayılacaktır.

Örnek 1- 25.05.2011 tarihinde vergi mükellefiyeti nedeniyle 4/b kapsamında sigortalı olan ve sigortalılığı devam etmekte iken 18.08.2011 tarihinde işveren yanında hizmet akdine tabi çalışmaya başlayan sigortalının 4/b kapsamındaki sigortalılığı 17.08.2011 tarihi itibarıyla sona erdirilerek, 18.08.2011 tarihi itibarıyla 4/a kapsamında sigortalı sayılacaktır.

Örnek 2- 04.03.2012 tarihinde 4/a'ya tabi çalışmaya başlayan sigortalı bu kapsamdaki sigortalılığı devam etmekte iken 21.11.2014 tarihinde vergi mükellefi olmuştur. Bu durumda 4/b kapsamındaki sigortalılığı 4/a bendi kapsamındaki sigortalılığı sona ermediği sürece başlatılmayacaktır.

Örnek 3- Örnek 2'deki sigortalının 4/a sigortalılığının 12.05.2015 tarihinde sona ermesi ve vergi mükellefiyetinin devam etmesi halinde 4/b kapsamındaki sigortalılığı 13.05.2015 tarihinden itibaren başlatılacaktır.

3. Sigortalılığı 01.03.2011 Tarihinden Önce Başlayanların 01.03.2011 Tarihinden Sonra Hizmetlerinin Çakışması

01.03.2011 tarihinden önce 4/a ve 4/b'ye tabi çalışması bulunan ve önce başlayan sigortalılık statüsüne göre sigortalıları devam ettirilenlerin hangi sigortalılık statüsünün önce başladığına bakılmaksızın 4/b kapsamındaki sigortalılığı, 4/a kapsamında çalışmaya başladığı tarihten bir gün önce sona erdirilecektir³.

Örnek 1- 20.05.2009 tarihinde 4/b kapsamında sigortalılığı devam etmekte iken 12.12.2011 tarihinden itibaren 4/a kapsamında

çalışmaya başlayan sigortalının 11.12.2011 tarihi itibarıyla 4/b kapsamındaki sigortalılığı sona erdirilecektir.

Örnek 2- 03.09.2009 tarihinde 4/b kapsamında tarım sigortalılığı devam etmekte iken 25.07.2011 tarihinden itibaren 4/a'ya tabi çalışması başlayan sigortalının tarım sigortalılığı 24.07.2011 tarihinde sona erdirilecektir.

4. Sigortalılığı 01.03.2011 Tarihinden Önce Başlayanların 01.03.2011 Tarihinden Önce Hizmetlerinin Çakışması

01.03.2011 tarihi itibarıyla 4/a ve 4/b kapsamında çalışması bulunan sigortalıların 6111 sayılı Kanun'la 5510 sayılı Kanun'a eklenen geçici 33. madde uyarınca hangi sigortalılık statüsünün önce başladığına bakılmaksızın 4/b bendi kapsamındaki sigortalılığı 28.02.2011 tarihi itibarıyla sona erdirilecektir.

Örnek- 11.11.2008 tarihinde 4/b kapsamında başlayan sigortalılığı devam etmekte iken 12.12.2009 tarihinden itibaren 4/a kapsamında çalışmaya başlayan sigortalının 28.02.2011 tarihi itibarıyla 4/b kapsamındaki sigortalılığı sona erdirilecek, 01.03.2011 tarihi itibarıyla 4/a kapsamındaki sigortalılığı devam ettirilecektir.

5. 4/b Kapsamında Tarım Sigortalılığı Devam Etmekteyken 4/b Kapsamındaki Diğer Statülerde Çalışması Olanların Durumu

Sigortalılık başlangıç tarihlerinin ve 4/b kapsamında sigortalılık çakışmasının 01.03.2011 tarihinden önce ya da sonra olmasına bakılmaksızın, 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendindeki tarım sigortalılığı ile aynı maddenin birinci fıkrasının (b) bendindeki diğer sigortalılık statülerine aynı anda tabi olacak şekilde 01.03.2011 tarihinden önce çakışması durumunda, 28.02.2011 tarihinde (b) bendinin (4) numaralı alt bendi kapsamındaki sigortalılık sona erdirilecek ve 01.03.2011 tarihinden itibaren diğer statüler dikkate alınarak (b) bendi kapsamındaki sigortalılık başlatıla-

caktır. Çakışmanın 01.03.2011 tarihinden sonra olması halinde ise tarım sigortalılığı (b) bendine tabi sigortalılıktan bir gün önce sona erdirilecektir.

Örnek 1- 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendine tabi tarım sigortalılığı devam etmekte iken 03.08.2010 tarihinden itibaren vergi mükellefiyeti başlayan sigortalının, tarım sigortalılığı 28.02.2011 tarihinde sona erdirilerek vergi mükellefiyetinin devam etmesi nedeniyle 4/b sigortalılığı 01.03.2011 tarihinden itibaren başlatılacaktır.

Örnek 2- 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendine tabi tarım sigortalılığı devam etmekte iken 17.08.2011 tarihinden itibaren şirket ortaklığı başlayan sigortalının tarım sigortalılığı 16.08.2011 tarihinde sona erdirilerek şirket ortaklığından dolayı sigortalılığı 17.08.2011 tarihinden itibaren başlatılacaktır.

6. 5/g ile 4/b Sigortalılık Statülerinin Çakışması

5510 sayılı Kanun'un 5/g hükmüne göre "Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır ve bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanır. Bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde, 50. maddenin ikinci fıkrasındaki Türkiye'de yasal olarak ikamet etme şartı ile aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen şartlar aranmaksızın haklarında isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanır. Bu kapsamda, isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlananlardan ayrıca genel sağlık sigortası primi alınmaz."

6111 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle 5510 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (g) bendine "Bu bent kapsamında yurt dışındaki işyerlerinde çalışan sigortalıların, bu sürede ödedikleri isteğe bağlı sigorta primleri 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık sayılır" cümlesi eklenmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca bu kapsamda sigortalı sayılan-

ların isteğe bağlı olarak ödenen primleri 4/a kapsamında sayılacak ancak, bu şekilde prim ödeyen sigortalıların 4/b kapsamında çalışmaya başlamaları halinde 5/g kapsamındaki sigortalılıkları ile isteğe bağlı sigortalılıkları sona erdirilecektir.

Örnek- 01.05.2011 tarihinde 5/g kapsamında sigortalı olan 12.05.2011 tarihinde de isteğe bağlı sigortalı olmak için müracaat eden sigortalı, 26.06.2011 tarihinde limited şirket ortağı olmuştur. Bu sigortalının 5/g kapsamındaki sigortalılığı ile isteğe bağlı sigortalılığı 25.06.2011 tarihi itibarıyla sona erdirilecektir.

7. Hizmet Çakışmalarında Sosyal Güvenlik Destek Primi Uygulaması

4/a ve 4/b hizmet çakışmalarında sosyal güvenlik destek primine tabi sigortalılar hakkında 01.03.2011 tarihinden itibaren 4/a bendi kapsamındaki sigortalılık esas alınarak işlem yapılacaktır.

Örnek- 01.03.2003 tarihinden itibaren 4/b kapsamında yaşlılık aylığı alan sigortalının esnaf sigortalılığının devam etmesi nedeniyle aylığından sosyal güvenlik destek primi kesilmektedir. Sigortalının 03.06.2011 tarihinde 4/a kapsamında çalışmaya başlaması nedeniyle aylıklarından yapılan sosyal güvenlik destek primi kesintisi 02.06.2011 tarihi itibarıyla kaldırılacaktır.

III. HEM 4/a HEM 4/b'Lİ OLARAK PRİM ÖDENMESİ HALİNDE HİZMETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4/a ve 4/b sigortalılığının çakışması nedeniyle 4/a kapsamındaki sigortalılığı esas alınanlar, yazılı talepte bulunmak ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 82. maddesine göre belirlenen prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırına ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla, 4/b bendi kapsamındaki çalışmasından dolayı da talep tarihinden itibaren prim ödeyebileceklerdir.

Sigortalılık hallerinin çakışması nedeniyle 4/a kapsamındaki sigortalılığı esas alınanlardan 4/b bendi kapsamında dahi prim ödemek

isteyenler iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar yönünden 4/b kapsamında, kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan diğer yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar yönünden ise 4/a kapsamında sigortalılık statüsünde değerlendirilecektir.

4/a kapsamındaki sigortalılığı esas alınmakla beraber 4/b kapsamındaki çalışmalarından dolayı da prim ödeyenlerin ait olduğu ayı izleyen ayın sonuna kadar 4/b kapsamındaki primi ödememeleri halinde o aya ait primin ödeme imkânı ortadan kalkacağı gibi söz konusu ay da 4/b kapsamında hizmet olarak değerlendirilmeyecektir. Sigortalının takip eden aylarda prim ödemesi halinde ise, bu sürelerde ödediği primler geçerli sayılacaktır.

Örnek 1- 4/b sigortalılığı devam ederken 27.05.2011 tarihinde 4/a kapsamında çalışmaya başlayan ve prime esas kazanç alt sınırı üzerinden prim ödenen sigortalının 4/b kapsamındaki sigortalılığı 26.05.2011 tarihinde sona erdirilmiştir. Sigortalı 17.07.2011 tarihinde aynı zamanda 4/b bendi kapsamında da alt sınır üzerinden prim ödeyeceğine ilişkin talepte bulunmuş olup sigortalının 4/b kapsamındaki hizmetleri aşağıda belirtildiği şekilde değerlendirilecektir.

Sigortalılık Statüsü	Yıl / Ay		İşe Giriş/ Talep Tarihi	Gün	SPEK
	Yıl	Ay			
4/b	2011	4		30	796,50
4/b	2011	5		26	
4/a	2011	5	27/5/2011	5	132,75
4/a	2011	6		30	796,50
4/a	2011	7		30	837,00
4/b			17/7/2011	0	390,60
4/a	2011	8		30	837,00
4/b				0	837,00
4/a	2011	9		25 (5 gün rapor)	697,50
4/b				0	837,00
4/a	2011	10		30	837,00
4/b				0	837,00

Bu sigortalının 17.07.2011 tarihinden itibaren esas alınmayan sigortalılık statüsünde ödenen 4/b kapsamındaki sürelere ait prime esas kazançları, uzun vade yönünden aylık bağlan-

4/b kapsamında sayılanlar, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden dolayı 4/a kapsamında sigortalı bildirilemeyeceklerinden, bu durumdaki sigortalılar 4/a sigortalısı olamayacaklardır.

ması ve toptan ödeme yapılmasında 4/a sigortalılığı olarak değerlendirilecek, gün sayısı 30 gün olarak dikkate alınacaktır.

Sigortalının 15.08.2011 tarihinde 4/b kapsamında iş kazası geçirmesi halinde sigortalıya ödenecek geçici iş görmezlik ödeneği ile meslekte kazanma gücünü % 20 oranında kaybetmesi halinde bağlanacak sürekli iş göremezlik geliri 4/b statüsünde değerlendirilecek ve yardımlar bu statüden yapılacaktır.

Bu şekilde çalışmaya devam eden sigortalı 12.09.2011 tarihinde 5 gün hastalık sigortası yönünden rapor almıştır. Sigortalının 5 günlük geçici iş göremezlik ödeneği 4/a kapsamında ödenecektir.

Örnek 2- Örnek 1'deki sigortalının 15.08.2011 tarihinde 4/a kapsamında iş kazası geçirmesi halinde sigortalıya ödenecek geçici iş görmezlik ödeneği ile meslekte kazanma gücünü % 20 oranında kaybetmesi halinde bağlanacak sürekli iş göremezlik geliri 4/a statüsünde değerlendirilecek ve yardımlar bu statüden yapılacaktır.

Örnek 3- Örnek 1'deki sigortalının 12.12.2011 tarihinde 4/b kapsamında iş kazası geçirdiği 01.02.2012 tarihinde tespit edilmiştir. Ancak, sigortalı 2011 yılı Aralık ayı primini 2012 yılı Ocak ayı sonuna kadar ödemediğinden 4/b sigortalılığı geçerli sayılmayacak, sigortalı iş kazası ve meslek hastalığı hükümlerinden yararlanamayacaktır.

Örnek 4- 4/a ve 4/b sigortalılığının çakışması nedeniyle 15.09.2011 tarihinde 4/b sigortalılığı durdurulan ve 4/b kapsamındaki sigortalılığının devam etmesi yönünde talepte bulunmayan sigortalının 4/a kapsamındaki sigortalılığı 21.12.2012 tarihinde sona ermiştir. Bu durumda 4/b kapsamında sigortalılığının devam etmesi

4/b'liler, bir başka işyerinde 4/a'lı olduklarında 4/b'liliğe veda edebilecekler, 4/a şartlarıyla daha kolay ve daha erken emekli olabileceklerdir.

nedeniyle sigortalılığı 22.12.2012 tarihinden itibaren başlatılacaktır.

IV. SONUÇ

4/b'liler, kendi işyerlerinde değil ama, bir başka işyerinde 4/a'lı olduklarında 4/b'liliğe veda edebilecekler, 4/a şartlarıyla daha kolay ve daha erken emekli olabileceklerdir. Üstelik hem 4/a hem de 4/b primlerini ödeyip, prim matrahlarını arttırma ve daha yüksek aylık alma imkânı da onlara tanınmıştır. İş kazası geçirdiklerinde bu kazanın 4/a'lı olarak mı 4/b'li olarak mı geçirildiğinin nasıl anlaşılacağı bir muam-ma olmakla birlikte, düzenlemeyi genel olarak olumlu karşılıyoruz.

Ne var ki, işverenlerin işçi gibi emekli olmasına yeşil ışık yakan kanun koyucu isteğe bağlı sigortalılara aynı cömertliği göstermediğinden, onlar 4/b'li olmaya devam edecekler ya da muvazaalı olarak bir işyerinde 4/a'lı gözükmeye itileceklerdir.

Oysa ay içinde 30 günden az çalışan veya tam gün çalışmayanların isteğe bağlı sigorta yoluyla kalan sürelerini 30 güne tamamlamaları halinde, kanunkoyucu bunların isteğe bağlı sigortalılık statülerini 4/a kapsamında sayarak, bu çalışmaların 4/b'li sayılması yanlışına son vermişken, yurtdışında çalışan Türk işçilerinin isteğe bağlı sigorta ödemeleri 4/a'lı çalışma sayılmışken, diğer isteğe bağlı sigortalılara bu hakkın verilmemesi haksızlıktır.

Kısacası, bu "Torba"da bazı yanlışlar düzeltilmiş, düzeltilmeyenler ise bir dahaki Torbaya kalmıştır.

DİPNOTLAR

- 1 25.02.2011 tarihli ve 27857 (1.Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2 Bu yazı hazırlandığı sırada söz konusu "Genelge Taslağı"

kamuoyuna açıklanmamış durumdadır. Prim borçlarına ilişkin bir başka Genelge Taslağı ise, kamuoyunun katkısını almak maksadıyla Kurum web sayfasına konulmuştur.

- 3 Bu durumda olanların (4/b) terk işlemleri menüsünden (01) terk kodu, sigorta türünde "53 üncü maddeye göre sonlandırma" seçeneği işaretlenerek sigortalılıkları sona erdirilecek ve sigortalılara yeni sigortalılık statüsü ile ilgili olarak SGK'ca bilgi verilecektir.